

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่มีการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้าและบริการระหว่างประเทศมีความคล่องตัวเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์การค้าโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างความร่วมมือทางการค้าและการลงทุนทั้งในระดับทวีปภาค ภูมิภาค และพหุภาคี เกิดการรวมกลุ่มเขตการค้าเสรีที่มีความเข้มข้นและมีบทบาทชัดเจนมากขึ้น ขณะที่บทบาทการเป็นผู้นำการค้าโลกของสหรัฐอเมริกาลดลงจากภาวะความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจที่ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและดุลการค้าอย่างต่อเนื่อง เกิดการก่อตัวของศตวรรษแห่งเอเชียที่มีจีนและอินเดียเป็นตัวจักรใหม่ที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก

โครงสร้างระบบสถาบันการเงินของไทยเกิดการอ่อนแอและไม่สามารถดำเนินการตามกลไกได้อย่างปกติ เกิดปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ สร้างความอ่อนแอต่อระบบสถาบันการเงินส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตเป็นอย่างมากทำให้เกิดปัญหาสังคมทั้งการว่างงานและคนยากจนมากขึ้น หากต้องการให้เศรษฐกิจมีความมั่นคงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับธุรกิจขนาดเล็กลงเป็นองค์กรในชุมชน โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย โดยการสนับสนุนจาก (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549, น. 2) ในช่วงครึ่งปีหลังของปี 2551 เป็นต้นมาทั่วโลกเผชิญกับวิกฤติด้านการเงินถึงแม้ในยุคปัจจุบันมีลักษณะเกี่ยวโยง ผูกพัน ทับซ้อนกันอย่างแนบแน่นระหว่างสถาบันการเงินกลุ่มเดียวกัน หรือต่างกลุ่มกัน มากมายหลายสถาบัน ซึ่งขอมีขอบเขตการปฏิบัติการกว้างขวางทั่วโลกจนเป็นเหตุและผลการพังทลายหรือขาดทุนของสถาบันเหล่านั้นในลักษณะพัวพันและดึงกัน ทำให้กระเทือน ไปถึงทุกกิจการที่เกี่ยวข้องกับการกู้ยืมและการซื้อขายในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ค้าขาย ส่งออกนำเข้า มีผลต่อการลงทุนและการออมของประชาชนซึ่งตกอยู่ในสภาพต่ำสุดและไม่เกิดดอกออกผล อาการดังกล่าวนี้โยงเกี่ยวกระทบไปทั่วโลกเพราะต่างมีกิจการเกี่ยวข้องกับสหรัฐอเมริกาทั้งสิ้น อาการที่ชัดเจนที่สุด คือประชาชนธรรมดาว่างงานเป็นจำนวนมาก และตกอยู่ในสภาพความยากจน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยหดตัวอย่างรุนแรงในกลางปี 2551 สถาบันการเงินมีความเข้มงวด มีการปล่อยสินเชื่อต่อสถาบันประกอบการต่าง ๆ ทำให้ขาดสภาพคล่องในการดำเนินงานทางธุรกิจ ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมทั้งการว่างงานและคนยากจนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญของชาติ โดยเฉพาะปัญหาความยากจนที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำของสังคมและเศรษฐกิจระหว่างคนในสังคมเมืองและชนบท ที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นปัญหาพื้นฐานที่เชื่อมโยงสู่ปัญหาอื่นในสังคมมากมายและภายใต้ยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนของชาติในปี 2544 รัฐมุ่งเน้นการจัดปัญหาความยากจนให้หมดสิ้นจากสังคมไทย ในการกำหนดนโยบายหลักและเร่งด่วนควบคู่กับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น โครงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท การจัดตั้งธนาคารประชาชน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ในส่วนของชุมชน รัฐบาลก็ตระหนักถึงปัญหาความยากจนในสังคมไทยเป็นอย่างดี โดยเห็นว่า ปัญหาความยากจนคงไม่หมดไปได้หากยังคงใช้แนวทางการพัฒนาประเทศเหมือนที่ผ่านมา จึงเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดการจัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือกันเองในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ริเริ่มพัฒนาโดยความร่วมมือของคนในชุมชน ด้วยความรัก ความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น รวมทั้งความสามัคคี เกิดเป็นพลังในการพัฒนา ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด และมีตัวอย่าง จากหลายชุมชนที่ค้นพบทางเลือกและประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2546, น. 2) การแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนที่มีอยู่จำนวนมากนั้น จำเป็นต้องระดมความร่วมมือจากภาคการเงินต่าง ๆ ของประเทศทั้งสถาบันการเงินในระบบ กึ่งระบบ และองค์กรการเงินเพื่อพึ่งพาซึ่งกันและกัน ได้แก่องค์กรการเงินในชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระบบการเงินจุลภาคหรือระดับฐานรากกับระบบการเงินมหภาค โดยมีการกระตุ้นการออมตลอดจนการใช้เงินออมเพื่อลงทุนในการผลิตให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2547, น. 3)

ท่ามกลางกระแสวิกฤตของระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ชุมชนเองได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และได้หาทางแก้ไขปัญหาคด้วยตนเอง เรียนรู้ว่าชุมชนจะต้องร่วมสร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แสวงหาทางเลือกร่วมกัน ตัดสินใจและกำหนดทิศทางร่วมกัน โดยการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและภาวะหนี้สินของประชาชนในชุมชน แต่ภาวะความยากจนและภาวะหนี้สินมิได้ลดลงตามเจตนารมณ์ของนโยบาย ส่งผลให้รัฐต้องปรับกระบวนการพัฒนาประเทศใหม่ โดยให้ความสำคัญกับนโยบายเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง ที่ประกาศเป็นนโยบายสำคัญเพื่อสร้างความมั่นคงหรือเป็นหลักอิงอาศัยให้กับคนในชาติในการต่อสู้กับภาวะความยากจนและวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่กลางปี 2540 ที่เรียกว่า “ต้มยำกุ้ง” ภายใต้แนวคิด

ในการพัฒนาแบบให้ โดยให้หมู่บ้านท้องถิ่นฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์กรชุมชนเป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง เพื่อระดมสติปัญญา ความคิด ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังส่งเสริมการผลิตแบบผสมผสานของครัวเรือนเกษตรกร และการรวมกลุ่มกันทำ “ธุรกิจชุมชน” ซึ่งเป็นของชุมชน คนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้นองค์กรการเงินชุมชนบางส่วนได้ร่วมมือกันทำกิจกรรมในลักษณะเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันสร้างความเข้มแข็งให้แก่กัน ซึ่งสามารถขยายไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศและทุกแห่งมีความเข้มแข็งแล้ว องค์กรการเงินชุมชนและเครือข่ายก็ไม่เป็นแต่เพียงโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนแต่ละชุมชนเท่านั้น แต่จะกลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาชาติด้วย (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2545, น. 1)

ผลการศึกษาองค์กรการเงินชุมชนในหลายประเทศของ Ruy & Gilberto (2003, pp. 3 - 5) อาทิ เช่น ประเทศอินเดีย บังคลาเทศ อินโดนีเซีย มองโกเลีย เวียดนาม พบว่าส่วนใหญ่การเกิดขึ้นครั้งแรกจะเป็นลักษณะของกลุ่มต่าง ๆ โดยการสมัครใจในการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนหรือตามนโยบายของรัฐในรูปแบบโครงการต่าง ๆ จนเกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันการเงินชุมชน สามารถให้ความช่วยเหลือกับผู้ยากจนหรือได้รับความเดือดร้อนทางเงินทุนในการประกอบอาชีพ ให้ได้รับการช่วยเหลือ ได้มากขึ้น โดยบางแห่งได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือทางด้านความรู้ แหล่งเงินทุนจากธนาคารโลก (World Bank) และธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asia Development Bank : ADB) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา โดยศึกษาแนวนโยบายของธนาคารโลก (World Bank) ที่พยายามจะให้กองทุนหมู่บ้านพัฒนาเป็นสถาบันการเงินของชุมชน และเป็นตัวเชื่อมโยงปัญหาความยากจนในชนบท ซึ่งได้เริ่มต้นโครงการนี้ที่ประเทศอินเดีย โดยธนาคารโลกให้การสนับสนุนเงินทุนและวิชาการในการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกจากระดับหมู่บ้าน ไปสู่ระดับตำบล ให้สมาชิกเป็นหุ้นส่วนโดยการถือหุ้นทุกคนและส่งเสริมโครงการขนาดเล็กตามความต้องการและความถนัดของสมาชิกเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ในครัวเรือนของสมาชิก

ผลการศึกษาคือความเป็นมาของนโยบายต่อผู้และจัดปัญหาความยากจน นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และความสำคัญของสถาบันการเงินชุมชนตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าสถาบันการเงินชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชุมชน ที่ประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักซึ่งถือเป็นปัญหาพื้นฐาน และมีความเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ จึงได้รับการให้ความสำคัญอย่างมาก โดยการส่งเสริมจากภาครัฐเพื่อให้เป็นสถาบันการเงินของชุมชน คนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และดำเนินกิจกรรมตอบสนองความต้องการ และขจัดปัญหาความยากจนของคนในชุมชน และจากการศึกษาด้วยหลักฐานที่ได้จากการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีสถาบันการเงินชุมชนเป็นจำนวนมากที่มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำและคณะกรรมการ ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการการเงิน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น ซึ่งเรื่องเหล่านี้ควรจะได้มีการศึกษาถึงสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้การบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนเหล่านั้นประสบความสำเร็จ และมีปัจจัยในการบริหารจัดการอะไรบ้างที่ทำให้การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนไม่ประสบความสำเร็จ (สายชล ปัญญชิต, 2555, น. 156)

จากสภาพปัญหาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนหลายแห่ง พบว่า ปัญหาเกิดจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยภายในองค์กร ประกอบด้วย ลักษณะการบริหารจัดการ ผลการดำเนินงานไม่สามารถตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาได้ ความเข้มแข็งของผู้นำ ความเสียสละของคณะกรรมการ ความเข้าใจหลักการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิก การบริหารจัดการ และรูปแบบของการสะสมทุน ส่วนปัจจัยภายนอกองค์กร ประกอบด้วย กลุ่มคนเสียประโยชน์ในชุมชน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และขาดองค์กรที่ทำหน้าที่ประสานงานการพัฒนาอย่างแท้จริง (อารีย์ เชื้อเมืองพาน และธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2554) และปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มออมทรัพย์ประสบความสำเร็จหรือไม่ นั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ ด้านสำนักงาน และอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านสมาชิก ด้านเงินทุน ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านกฎหมาย และด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มสัจจะเข้มแข็งและดำรงอยู่ได้ต้องมีการร่วมกันในลักษณะเครือข่าย (อรุณ ชุมเกตุ, 2546) จากปัจจัยเหล่านี้ทำให้สถาบันการเงินชุมชนดังกล่าวประสบปัญหาในหลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาของ (การพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2546, น. 13)

ได้ศึกษาข้อมูลกองทุนพัฒนาชุมชนและกองทุนอื่นในพื้นที่ 4 ภาคของประเทศ พบว่า สภาพของกองทุนชุมชนยังมีจุดอ่อนหลายประการ ได้แก่ (1) คณะกรรมการกองทุนพัฒนาชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการกองทุน (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกองทุนยังอยู่ในวงจำกัด (3) กรรมการบางคนดำรงตำแหน่งในกองทุนหลายกองทุน ทำให้ไม่มีเวลาเท่าที่ควร และ (4) เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจหรือสนับสนุนช่วยเหลือน้อยเกินไป

จากการสัมภาษณ์ประธานคณะกรรมการ และตัวแทนสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชน ผู้วิจัยได้พบประเด็นปัญหาที่พอสรุปได้ ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่า ผู้นำของสถาบันการเงินชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับสถาบันการเงินชุมชนยังมีน้อยและยัง พบว่า ผู้นำที่เป็นผู้จัดการจำเป็นต้องมีความเสถียรซึ่งหาได้ยากจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนยังมีประสิทธิผลน้อย (2) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพของคณะกรรมการ พบว่า มีคณะกรรมการเพียงบางคนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงินชุมชน คือเจ้าหน้าที่การเงินเท่านั้นทำให้งานด้านนี้มีความล่าช้าในการให้บริการอยู่บ้าง (3) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน พบว่า การติดตามทวงหนี้ยังมีอยู่ กล่าวคือสมาชิกบางคนไม่สามารถชำระเงินได้ตามกำหนด ทำให้เกิดปัญหาการไถ่เกลี้ย ประณีประนอม จนถึงขั้นสุดท้าย คือขั้นการฟ้องร้อง (4) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ยังมีข้อจำกัด คือสมาชิกคิดว่า การกู้เงินเป็นเพียงกิจกรรมอย่างหนึ่ง กล่าวคือกู้เงินมาแล้วเป็นการสร้างหนี้ให้ตนเองมากขึ้นแทนที่จะนำไปประกอบอาชีพของตนเอง เพราะโอกาสที่สมาชิกมีส่วนร่วมกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนยังมีน้อยเป็นเพียงแค่ผ่านเครือข่ายเท่านั้น ไม่สามารถครอบคลุมถึงสมาชิกทั้งหมด (5) ปัจจัยด้านการเรียนรู้องค์กร พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ยังเรียนรู้เกี่ยวกับองค์กรด้านสถาบันการเงินชุมชนน้อย โดยส่วนใหญ่จะทิ้งภาระให้เป็นหน้าที่ของประธานคณะกรรมการและกรรมการเท่านั้น ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์บทสัมภาษณ์ตัวแทนจากสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม

การบริหารจัดการองค์กรการเงินระดับฐานรากที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการตามหลักเกณฑ์ของทางราชการหรือหลักเกณฑ์ที่ประชาชนในชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้น ยังคงไม่ครอบคลุมถึงเกณฑ์ความมั่นคงทางการเงิน ได้อย่างเพียงพอ จึงส่งผลให้การดำเนินงานมีทั้งที่เข้มแข็งและที่ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนเชิงนโยบายของภาครัฐในการบริหารจัดการ และส่งเสริมระบบการเงินระดับฐานราก โดยเฉพาะองค์กรการเงินระดับฐานรากที่ยังต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มกึ่งในระบบ และกลุ่มพึ่งตนเอง ประกอบด้วย สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มออมทรัพย์ทั่วไป

ซึ่งกลุ่มการเงินที่ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอเหล่านี้ อาจก่อให้เกิดปัญหาในสังคมชนบทแทนที่จะเป็น การช่วยแก้ปัญหาทางการเงินตามเป้าประสงค์ โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องคัดกรการเงินระดับฐานรากที่ ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอหากเกิดปัญหาขึ้นพร้อม ๆ กันจำนวนมาก อาจส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจระดับ ฐานรากประสบความเสียหาย และก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอย่างต่อเนื่อง และขยายออกไปเป็น วงกว้าง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมระดับประเทศได้ (พงค์ระพีพร อภากร, 2554, น. 1 - 2)

อาจสรุปประเด็นปัญหาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม ดังนี้ (1) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผู้นำและคณะกรรมการยังขาดความรู้ ความเข้าใจด้านการบริหาร จัดการสถาบันการเงินชุมชน (2) สมาชิกยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนอยู่ ในวงจำกัด (3) คณะกรรมการบางคนดำรงตำแหน่งในกองทุนหลายกองทุนทำให้ไม่มีเวลาใน การบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนเท่าที่ควร (4) การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก ยังไม่ต่อเนื่อง กล่าวคือเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจหรือสนับสนุนช่วยเหลือ น้อยเกินไป (5) สมาชิกบางคนไม่สามารถชำระเงินที่กู้ไปตามกำหนดทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่าง ผู้ติดตามทวงหนี้ และ (6) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก กล่าวคือสมาชิกคิดว่ การกู้เงินเป็นเพียงกิจกรรมอย่างหนึ่ง แทนที่กู้เงินไปแล้วจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นตรงกันข้าม เป็นการก่อหนี้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน ในจังหวัดนครพนม เพราะเห็นว่าสถาบันการเงินชุมชนประสบกับปัญหาอุปสรรคในการบริหาร จัดการด้านต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วอยู่เนื่อง ๆ โดยหาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบัน การเงินที่แท้จริง และสร้างรูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งเสริมให้สถาบันการเงิน ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ทำให้ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนได้เข้าถึงบริการทางการเงิน และใช้ประโยชน์จากทุนที่มีอยู่จากชุมชนได้มากขึ้น และสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ไม่พึ่งพาเงินทุนในการประกอบอาชีพจากบุคคลภายนอกในอนาคต ดังนั้น จึงจำเป็นที่ จะต้องมีการศึกษาเพื่อหารูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมหรือ สร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรการเงินระดับฐานราก เพื่อให้สถาบัน การเงินชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชน อันจะช่วยทำให้บรรลุ เป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถนำไปเป็น แนวทางในการพัฒนาองค์กรการเงินอื่น ๆ ให้มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

- 1.2.1 สถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนมมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับใด
- 1.2.2 ปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม
- 1.2.3 รูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนมมีลักษณะอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพเกี่ยวกับการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม
- 1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม
- 1.3.3 เพื่อสร้างรูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม

1.4 สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน (กล่าวไว้ในบทที่ 2) ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นสมมติฐานเพื่อใช้ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎี ดังนี้

1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประสิทธิภาพของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก วัฒนธรรมองค์กรแบบเครือข่าย การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริหารจัดการการเงินโดยยึดวัตถุประสงค์ และการเรียนรู้องค์กร มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม
2. รูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้ว ทำให้การบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนมีประสิทธิภาพ

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม ไว้ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมาย คือสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 13 แห่ง ได้แก่ (1) สถาบันการเงินชุมชนบ้านสุขเกษม หมู่ 7 ตำบลพิमान อำเภอนาแก (2) สถาบันการเงินชุมชนบ้านพระยอดเมืองขวาง หมู่ 10 ตำบลกรูคู อำเภอมือง (3) สถาบันการเงินชุมชนบ้านสร้างแห่ หมู่ 3 ตำบลกุดฉิม อำเภธาตุพนม (4) สถาบันการเงินชุมชนบ้านธาตุพนมสามัคคี หมู่ 2 ตำบลธาตุพนมสามัคคี อำเภธาตุพนม (5) สถาบันการเงินชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ 9 ตำบลนาแก อำเภอนาแก (6) สถาบันการเงินชุมชนบ้านxonกอง หมู่ 1 ตำบลนาหนาด อำเภธาตุพนม (7) สถาบันการเงินชุมชนบ้านโคกกลาง หมู่ 7 ตำบลเรณูใต้ อำเภเรณูนคร (8) สถาบันการเงินชุมชนบ้านคำไฮ หมู่ 2 ตำบลหาดแพง อำเภศรีสงคราม (9) สถาบันการเงินชุมชนบ้านดอนด้ว หมู่ 8 ตำบลบ้านแพง อำเภบ้านแพง (10) สถาบันการเงินชุมชนบ้านนาโค หมู่ 6 ตำบลบ้านนาทม อำเภอนาทม (11) สถาบันการเงินชุมชนบ้านอีอูด หมู่ 3 ตำบลนาเดื่อ อำเภศรีสงคราม (12) สถาบันการเงินชุมชนบ้านนาบัว หมู่ 5 ตำบลโคกหินแฮ่ อำเภเรณูนคร และ (13) สถาบันการเงินชุมชนบ้านดอนพะทาย หมู่ 2 ตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอนาหว้า

2. ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เพื่อสร้างรูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม

ระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เพื่อยืนยันรูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม

3. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1

3.1.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.1.1.1 ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการ จำนวน 154 คน และสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม จำนวน 2,672 คน รวมประชากรทั้งหมด จำนวน 2,826 คน (พัฒนาชุมชนจังหวัดนครพนม, 2557)

3.1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ส่วนสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชน ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973, p. 727) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 330 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 350 คน

3.1.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.1.2.1 ตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม คือ

- 1) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- 2) ประสิทธิภาพของคณะกรรมการ
- 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิก
- 4) วัฒนธรรมองค์กรแบบเครือญาติ
- 5) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก
- 6) การบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์
- 7) การบริหารจัดการการเงิน โดยยึดวัตถุประสงค์
- 8) การเรียนรู้องค์กร

3.1.2.2 ตัวแปรตาม คือผลการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย 4 มิติ (Robert Kaplan and David Norton, 1996, p. 9) ได้แก่ (1) มิติการเงิน (2) มิติลูกค้า (3) มิติกระบวนการทำงานภายในองค์กร และ (4) มิติการเรียนรู้และการเติบโต

3.2 กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2

3.2.1 กลุ่มเป้าหมาย คือผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 20 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.2.2.1 ตัวแปรอิสระ คือปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม

3.2.2.2 ตัวแปรตาม คือรูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดนครพนม

3.3 กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 3 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ตัวแทนสถาบันการเงินชุมชน ตัวแทนธนาคาร และตัวแทนพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

สถาบันการเงินชุมชน หมายถึง องค์กรที่ยกฐานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้บริการทางการเงินที่สามารถตอบสนองความต้องการแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งขาดโอกาสในการเข้าถึงและใช้บริการทางการเงินของสถาบันการเงินทั่วไป

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานจากสภาพเดิมไปสู่สภาพใหม่ที่ก้าวหน้าหรือเป็นไปในเชิงบวก โดยวิธีการหรือกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้

รูปแบบ หมายถึง ชุดของการบริหารจัดการทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของบริหารจัดการภายในสถาบันการเงินชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการ หมายถึง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วย 8 ปัจจัย คือ

1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง คุณลักษณะของหัวหน้าชุมชนประกอบด้วย ความเสียสละ มีความซื่อสัตย์ มีความคิดริเริ่ม มีความรับผิดชอบ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา มีความสามารถในการติดต่อประสานงาน มีวิสัยทัศน์ กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการวางแผน มีความสามารถในการจัดหาทุน ความเป็นประชาธิปไตย และมีความรู้ความสามารถในการจูงใจบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี

2. ประสิทธิภาพของคณะกรรมการ หมายถึง คุณลักษณะเชิงคุณภาพคณะบุคคลที่เป็นตัวแทนของสถาบันการเงินชุมชนและได้รับการแต่งตั้งจากสมาชิกให้ทำหน้าที่ในการบริหารงานตามหน้าที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย ประกอบด้วย ความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เป็นที่ยอมรับของสมาชิก และมีความรู้ความสามารถทางการบริหารจัดการการเงินเป็นอย่างดี

3. การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การเข้าร่วมของสมาชิกและผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์ และการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการออกระเบียบ ข้อบังคับ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมระดมเงินทุนหรือเงินฝากและลงค่าหุ้น การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

4. วัฒนธรรมองค์กรแบบเครือญาติ หมายถึง ค่านิยมที่เน้น ความร่วมมือ ความเอื้ออาทร รักษากฎระเบียบ รักความเสมอภาคทางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลในการกำหนดวิธีการที่จะให้สมาชิกปฏิบัติตาม เป็นระบบซึ่งกำหนดหรือสร้างขึ้นโดยสมาชิก และรวมทั้งสภาพแวดล้อมของสถาบันการเงินชุมชน

5. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก หมายถึง ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ด้านเงินทุน ด้านวิชาการ ด้านวัสดุอุปกรณ์ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านการพัฒนาองค์กร ได้แก่ การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน และด้านการติดตามและประเมินผล

6. การบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนที่มีการวางแผนและกำหนดเป้าหมาย การจัดโครงสร้างองค์กร การกำหนดบทบาทหน้าที่ การกำหนดระเบียบข้อบังคับ การคัดเลือกคณะกรรมการ การกำหนดอัตราดอกเบี้ย การกำหนดอัตราผลตอบแทน และการวางแผนการปฏิบัติงาน

7. การบริหารจัดการการเงินโดยยึดวัตถุประสงค์ หมายถึง การบริหารเงินทุน การควบคุมภายใน และการจัดสรรประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อสมาชิกและสถาบันการเงินชุมชน

8. การเรียนรู้องค์กร หมายถึง การแสวงหาความรู้อย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การจัดทำและจัดหาเอกสารด้านความรู้ การถ่ายทอดความรู้สู่สมาชิก การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการพัฒนาการเรียนรู้ของสถาบันการเงินชุมชน

การบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน หมายถึง เครื่องมือทางการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนที่เชื่อมโยงการวัดผลกับวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ขององค์กร หลักเกณฑ์ขั้นตอนเกี่ยวกับสมาชิก การดำเนินงาน ระบบการบริหารจัดการการเงินขององค์กรที่เอามาใช้ในการปฏิบัติงาน การแลกเปลี่ยนแปลงข้อมูล รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ทันสมัย ซึ่งจะช่วยในการประเมินองค์กร ประกอบด้วย 4 มิติ ดังนี้

1. มิติการเงิน หมายถึง ผลการดำเนินงานทางการเงินประสบความสำเร็จ เช่น การเพิ่มขึ้นของรายได้ และการหาแหล่งทุนที่มีต้นทุนต่ำ
2. มิติลูกค้า หมายถึง การตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าครบทุกมิติ เช่น ภาพลักษณ์ขององค์กร กระบวนการด้านการตลาด และการจัดการลูกค้าสัมพันธ์
3. มิติกระบวนการทำงานภายในองค์กร หมายถึง ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อสถาบันการเงินชุมชน และการจัดโครงสร้างของสถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ
4. มิติการเรียนรู้และการเติบโต หมายถึง การพัฒนาและส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย

1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับประโยชน์ที่เป็นประเด็นหลัก ดังนี้

1. ได้สารสนเทศว่าด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน
สู่ความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป
2. เป็นแนวทางให้เกิดการพัฒนาสถาบันการเงินชุมชน โดยใช้รูปแบบพัฒนาการบริหาร
จัดการที่มีประสิทธิภาพที่ค้นพบเป็นต้นแบบ